เอกสารแนบ ๓

ผลงานที่เป็นผลการดำเนินงานที่ผ่านมา

๑. ชื่อผลงาน

ความหลากหลายของสังคมพืชและการพึ่งพิงทรัพยากรของชุมชนบ้านน้ำปี้ จังหวัดน่าน

๒. ระยะเวลาที่ดำเนินการ

ปีงบประมาณ ๒๕๖๓ – ๒๕๖๔

๓. ความรู้ทางวิชาการหรือแนวคิดที่ใช้ในการดำเนินการ

ในอดีตประเทศไทยเคยมีทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ แต่ได้ถูกนำมาใช้เป็นปัจจัยการผลิตเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสร้างความรุ่งเรืองของประเทศ ทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีสาเหตุทั้งเกิดจากการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้อย่างไร้ขีดจำกัด การบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตรและที่ตั้งชุมชน การขาดการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินตามหลักวิชาการ และยิ่งมีการเพิ่มขึ้นของประชากร และสภาวะความกดดันทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ทำให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าต้นน้ำเพื่อใช้ประโยชน์ทั้งทางด้านเกษตรกรรม ที่อยู่อาศัย และกิจกรรมอื่น ๆ อย่างไม่เหมาะสม ก่อให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมจากการสูญเสียความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะจังหวัดน่าน เป็นพื้นที่ที่เกิดอุทกภัยเป็นประจำเกือบทุกปี เพราะแหล่งต้นน้ำลำธารในพื้นที่ ซึ่งเดิมปกคลุมไปด้วยป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารที่สำคัญที่ไหลหล่อเลี้ยงชุมชนตอนล่าง ถูกเปลี่ยนสภาพไปใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ทำให้ความสามารถในการดูดซับน้ำของพื้นที่ลดลง เมื่อถึงช่วงเวลาที่เกิดฝนตกหนักปริมาณน้ำส่วนใหญ่จึงไหลบ่าลงสู่พื้นที่ตอนล่างอย่างรวดเร็ว จนเกิดเป็นอุทกภัยสร้างความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนเป็นอย่างมาก และจากการที่ดินในแหล่งต้นน้ำดูดซับน้ำได้น้อย เมื่อเกิดการทิ้งช่วงของฝน หรือการไม่มีฝนตกในหน้าแล้งเป็นเวลานานจึงเกิดการขาดแคลนน้ำหรือภัยแล้ง ดังที่ปรากฏให้เห็นในหลายพื้นที่ โดยพื้นที่ป่าอนุรักษ์ถือว่าเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญของประเทศ เป็นแหล่งเอื้ออำนวยน้ำให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำเปรียบเหมือนเป็นต้นทุนทางธรรมชาติที่ส่งผลต่อคุณภาพการดำรงชีวิตของชุมชนและคนไทยทั้งประเทศ ที่ผ่านมาการบริหารจัดการพื้นที่มักพิจารณาการจัดการพื้นที่แหล่งต้นน้ำลำธารให้มีสภาพสมบูรณ์ไม่เสื่อมโทรมเพื่อให้มีศักยภาพในการให้บริการน้ำที่ดี

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว ในส่วนของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้เร่งดำเนินการฟื้นฟูป่าต้นน้ำเสื่อมสภาพเพื่อให้ฟื้นกลับมาสมบูรณ์ และปรับรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ป่า เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการฟื้นฟูป่าต้นน้ำให้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ ในส่วนของกฎหมายได้มีพ.ร.บ. อุทยานแห่งชาติปี พ.ศ. ๒๕๖๒ และ พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า ปี พ.ศ. ๒๕๖๒ ให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สำรวจการถือครองที่ดินของประชาชนที่อยู่อาศัยหรือทำกินในเขตป่าอนุรักษ์ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า แล้วจัดทำแผนงานหรือนโยบายในการช่วยเหลือประชาชนที่ไม่มีที่ดินทำกินได้อยู่อาศัยหรือทำกินในเขตป่าอนุรักษ์โดยไม่มีสิทธิในที่ดินนั้น ๆ ในรูปของโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์และดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติภายในพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์นั้น ๆ โดยกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ต้องกำหนดแนวทางหรือมาตรการที่เหมาะสมในการควบคุมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เขตป่าอนุรักษ์ เพื่อให้คนและป่าสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุลและยั่งยืน

ดังนั้น การศึกษาความหลากหลายของสังคมพืช และการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของชุมชน จึงเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากในการจัดการพื้นที่ป่าไม้ เพื่อให้การใช้ประโยชน์ป่าไม้ของชุมชน เป็นไปตามศักยภาพของพื้นที่ป่าอนุรักษ์มนบริเวณนั้น ทำให้สภาวะสิ่งแวดล้อมเกิดความสมดุลและยั่งยืน และยังเป็นการแก้ไขปัญหาคนอยู่กับป่าได้ต่อไป

๔. สรุปสาระและขั้นตอนในการดำเนินงาน

๑) คัดเลือกพื้นที่ศึกษา พื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่เสื่อมสภาพในบริเวณเขตอุทยานแห่งชาติศรีน่าน

๒) การวางแปลงตัวอย่างเพื่อศึกษาลักษณะโครงสร้างสังคมพืชในพื้นที่ป่าธรรมชาติ ขนาด ๔๐X๔๐ เมตร จำนวน ๑ แปลง เป็นแปลงตัวแทน

๓) สำรวจข้อมูลความสูง ความโต และความกว้างของเรือนยอดของไม้ใหญ่ และสำรวจชนิดพันธุ์และความหนาแน่นของไม้หนุ่ม และลูกไม้

๔) วิเคราะห์ข้อมูล ลักษณะโครงสร้างสังคมพืช ได้แก่ จำนวนชนิดพันธุ์ไม้ ความถี่ ความหนาแน่น ความเด่น ดัชนีความสำคัญทางนิเวศวิทยาของไม้ใหญ่ และการปกคลุมของเรือนยอด จำนวนชั้นของเรือนยอดของสังคมพืชป่าธรรมชาติ รวมทั้ง วิเคราะห์ความหนาแน่นของไม้หนุ่ม และลูกไม้

๕) สร้างแบบสัมภาษณ์การพึ่งพิงทรัพยากรของชุมชน ด้านทรัพยากรป่าไม้

๖) รวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์การพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านน้ำปี้ จังหวัดน่าน

๗) วิเคราะห์ข้อมูลการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้

๘) จัดทำรายงานสรุปผลการศึกษา

๕. ผู้ร่วมดำเนินการ (ถ้ามี)

-ไม่มี

๖. ส่วนของงานที่ผู้เสนอเป็นผู้ปฏิบัติ (ระบุรายละเอียดของผลงานพร้อมทั้งสัดส่วนของผลงาน)

๑) วางแผนการดำเนินงาน รวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูล

๒) วิเคราะห์ข้อมูล ความหลากหลายของสังคมพืช และพฤติกรรมการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้

๓) จัดทำเอกสารรายงานผลการศึกษา

ผู้เสนอผลงานได้ดำเนินการในสัดส่วนของผลงานที่ได้ปฏิบัติ ๑๐๐%

๗. ผลสำเร็จของงาน (เชิงปริมาณ/คุณภาพ)

ทำให้ทราบความหลากหลายของสังคมพืช ได้แก่ความหนาแน่นสัมพัทธ์ ความถี่สัมพัทธ์ ความเด่นสัมพัทธ์ และค่าดัชนีความสำคัญพรรณไม้ ของป่าธรรมชาติ และพฤติกรรมการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้ของชุมชนบ้านน้ำปี้ จังหวัดน่าน ได้แก่ อาหาร อุปกรณ์ใช้สอย ที่อยู่อาศัย นันทนาการ และปศุสัตว์

๘. การนำไปใช้ประโยชน์

ทราบถึงความหลากหลายของสังคมพืช และพฤติกรรมการพึ่งพิงทรัพยากรป่าไม้(output) สามารถเป็นข้อมูลเพื่อกำหนดมาตรการในการใช้ประโยชน์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ชุมชนได้ และเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการพื้นที่ป่าไม้ และแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอยู่อาศัยหรือทำกินของชุมชนในพื้นที่อุทยานแห่งชาติตามพระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๖๒

๙. ความยุ่งยากในการดำเนินงาน/ปัญหา/อุปสรรค

๑) การเข้าพื้นที่ในช่วงฤดูฝน เนื่องจากเส้นทางเข้าพื้นที่ปฏิบัติงานลำบาก เป็นทางเขาสูงชัน

๒) ไฟป่าที่รุนแรงทำให้เป็นอุปสรรคต่อการคัดเลือกแปลงสำรวจ

๓) สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ (COVID-๑๙) ทำให้เป็นอุปสรรคในการเดินทางไปปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในการสัมภาษณ์ในพื้นที่ชุมชน

๑๐. ข้อเสนอแนะ

ควรมีการเร่งปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศป่าต้นน้ำให้สมบูรณ์โดยเร็ว เนื่องจากพื้นที่ต้นน้ำลำธารได้ถูกแผ้วถางทำลายเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดปัญหาการเสื่อมโทรมของทรัพยากรป่าไม้ต้นน้ำลำธาร และทรัพยากรน้ำทั้งปริมาณและคุณภาพน้ำ โดยพืชที่ใช้ในการปลูกเพื่อฟื้นฟูระบบนิเวศป่าไม้ควรเป็นพืชที่เจริญเติบโตได้อย่างรวดเร็ว คงทนต่อสภาพอากาศ โดยเฉพาะไม้ไผ่ที่ชุมชนมีการใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลาย เนื่องจากเจริญเติบโตได้ดีโดยเฉพาะอย่างยิ่งหน่อไผ่ ซึ่งมีการพุ่งตัวได้สูงถึง ๙๐-๑๒๐ ซม. ภายใน ๒๔ ชั่วโมง จะช่วยให้ป่าฟื้นตัวได้รวดเร็ว และควรติดตามตรวจสอบผลการฟื้นฟูระบบนิเวศต่อไปเพื่อเป็นข้อมูลในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ให้เกิดความสมดุลของศักยภาพการผลิต และการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของชุมชน เพื่อการจัดการพื้นที่อย่างยั่งยืน

ขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นเป็นความจริงทุกประการ

(ลงชื่อ) .....

(นางโสภา ศิริไพพรรณ)

ผู้เสนอผลงาน

วันที่ ๑๖ / กรกฎาคม / ๒๕๖๔

ขอรับรับรองว่าสัดส่วนหรือลักษณะงานในการดำเนินการของผู้เสนอข้างต้นตรงถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

(ลงชื่อ) .....

(.....)

ผู้ร่วมดำเนินการ

วันที่...../...../.....

ได้ตรวจสอบแล้วขอรับรองว่าผลงานดังกล่าวข้างต้นถูกต้องตรงกับความเป็นจริงทุกประการ

(ลงชื่อ) .....

(นายจารุชาติ ปราชญ์นคร)

(ตำแหน่ง) ผู้อำนวยการส่วนวิจัยต้นน้ำ

วันที่ ๑๖ / กรกฎาคม / ๒๕๖๔

(ผู้บังคับบัญชาที่ควบคุมดูแลการดำเนินการ)

(ลงชื่อ) .....

(นายบำรุง แสงพันธุ์)

ผู้อำนวยการสำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ

ผู้อำนวยการกอง/สำนักขึ้นไป

วันที่ ๒๑ / กรกฎาคม / ๒๕๖๔

เอกสารแนบ ๔

ข้อเสนอแนวคิด/วิธีการเพื่อพัฒนางานหรือปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ของผู้เข้ารับการคัดเลือกชื่อ **นางโสภา ศิริไพพรรณ**
เพื่อประกอบการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ ตำแหน่งเลขที่ ๘๘๓
งาน/ฝ่าย/กลุ่ม/ส่วน/ศูนย์ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาการอนุรักษ์ต้นน้ำ สำนัก/กอง สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ

เรื่อง การฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำลำธารโดยการทดแทนตามธรรมชาติโดยใช้ไผ่เป็นแนวดักตะกอนเพื่อเป็นระบบนิเวศที่สมบูรณ์

หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันพื้นที่ต้นน้ำลำธารได้ถูกบุกรุกทำลายเกิดความเสียหายลดลงอย่างรวดเร็ว ด้วยปัจจัยหลายประการทั้งด้านการเพิ่มขึ้นของประชากร ความต้องการใช้ผลผลิตป่าไม้ การขยายตัวทางเศรษฐกิจ ตลอดจนข้อจำกัดในเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย และระเบียบข้อบังคับ จึงทำให้ที่ผ่านมามีการใช้ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ต้นน้ำลำธารอย่างไม่มีประสิทธิภาพ และไม่สมประโยชน์ ทำให้พื้นที่ป่าไม้ต้นน้ำลำธารลดลงในอัตราสูงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบการดำรงชีพโดยตรงต่อชุมชนทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และความสมดุลของสภาพแวดล้อม ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในการใช้ประโยชน์ทรัพยากร และที่ดินป่าไม้ที่รุนแรงและกว้างขวาง อีกทั้งทำให้เกิดภัยธรรมชาติที่รุนแรงมากขึ้น เช่น อุทกภัยน้ำท่วมดินถล่ม และภัยแล้ง ดังนั้น เพื่อให้การบรรเทาปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้นควรฟื้นฟูพื้นที่ต้นน้ำลำธารให้กลับมาอุดมสมบูรณ์และทำหน้าที่ได้ดังเดิม การฟื้นฟูและจัดการพื้นที่ต้นน้ำลำธารของประเทศในปัจจุบันและอนาคต ควรสอดคล้องกับนโยบายของรัฐ ดำเนินการโดยยึดหลัก การมีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่นสนับสนุน การใช้องค์ความรู้ ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและความรู้ทางวิชาการจากหน่วยงานของรัฐ สถาบันวิชาการ และบูรณาการ ทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนของระบบนิเวศและคุณภาพชีวิตของชุมชน

บทวิเคราะห์/แนวความคิด/ข้อเสนอ

การศึกษาเพื่อใช้ในการฟื้นฟูต้นน้ำลำธารที่ถูกบุกรุกทำลายเป็นจำนวนมากอย่างรวดเร็วได้ผลและมีประสิทธิภาพมีระบบนิเวศที่สมบูรณ์โดยเน้นการทดแทนตามธรรมชาติ โดยให้ต้นไม้ที่เป็นท้องถิ่นเดิมขึ้นทดแทนในพื้นที่ถูกบุกรุกทำลายและได้น้อมนำพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ ภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงคิดค้นนานาวิธีที่จะอนุรักษ์ป่าไม้ให้ยั่งยืน มั่นคงและถาวร วิธีการที่เรียบง่ายและประหยัดในการดำเนินงานตลอดจนเป็นการส่งเสริมระบบวงจรป่าไม้ในลักษณะอันเป็นธรรมชาติดั้งเดิม ซึ่งได้พระราชทานพระราชดำริหลายวิธี คือ

ทฤษฎีการปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกตามหลักการฟื้นฟูสภาพป่าด้วยวัฏจักรธรรมชาติ (Natural Reforesrtation)

- ถ้าเลือกได้ที่เหมาะสมแล้ว ก็ทิ้งป่านั้นไว้ตรงนั้น ไม่ต้องไปทำอะไรเลย ป่าจะเจริญเติบโตมาเป็นป่าสมบูรณ์โดยไม่ต้องไปปลูกเลยสักต้นเดียว
- ไม่ไปรังแกป่าหรือตอแยต้นไม้เพียงแต่คุ้มครองให้ขึ้นเองได้เท่านั้น
- ในสภาพป่าเต็งรัง ป่าเสื่อมโทรมไม่ต้องทำอะไรเพราะตอไม้ก็จะแตกกิ่งออกมาอีกถึงแม้ต้นไม้สวยแต่ก็เป็นไม้ใหญ่ได้

ปลูกป่าในที่สูงทรงแนะนำวิธีการ ดังนี้

- ใช้ไม้จำพวกที่มีเมล็ดทั้งหลายขึ้นไปปลูกบนยอดที่สูง เมื่อโตแล้วออกฝักออกเมล็ดก็จะลอยตกลงมาแล้วงอกเองในที่ต่ำต่อไป เป็นการขยายพันธุ์โดยธรรมชาติ

- ในบริเวณที่ใกล้ลำธาร พื้นที่ที่มีความลาดชันสูงมีการชะล้างพังทลายดินมาก ให้ทำการปลูกไม้ไผ่เสริมเป็นแนวดักตะกอน เพราะไผ่มีรากฝอยจำนวนมากสามารถยึดเกาะกับดินได้ดี ช่วยลดการชะล้างพังทลายของดิน ซึ่งเอื้อให้ไม้ต้นอื่น ๆ สามารถเจริญเติบโตได้ดีต่อไป

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

การฟื้นฟูสภาพป่าในพื้นที่ต้นน้ำให้กลับคืนความอุดมสมบูรณ์ ป่ามีศักยภาพในการกักเก็บน้ำที่ดีขึ้น ช่วยลดการชะล้างพังทลายของดิน ช่วยลดอุณหภูมิของอากาศที่ร้อนขึ้น บรรเทาภัยแล้ง ลดความรุนแรงของอุทกภัย น้ำมีคุณภาพดี มีปริมาณที่เพียงพอเหมาะสม และระยะเวลาการไหลสม่ำเสมอ สัตว์ป่ามีแหล่งอาหารและที่อยู่อาศัย ส่งผลให้อำนวยประโยชน์ต่อชุมชนได้เต็มที่

ตัวชี้วัดความสำเร็จ

๑) ต้นไม้ที่ปลูกและต้นไม้ที่ทดแทนตามธรรมชาติสามารถเจริญเติบโตและขยายพันธุ์ได้

๒) ปริมาณคุณภาพและการไหลน้ำในลำธาร

๓) ผลผลิตของป่าเพิ่มขึ้น

(ลงชื่อ) .....

(นางโสภา ศิริไพพรรณ)

ผู้เสนอแนวคิด

วันที่ ๑๖ / กรกฎาคม / ๒๕๖๔